

कक्षा : २

विषयसूची

एकाइ	शीर्षक	पृष्ठसङ्ख्या
एकाइ : एक	मनहरी गाउँपालिकाको परिचय	
एकाइ : दुई	स्थानीय जातजाति, भाषा, वेशभूषा, चाडपर्व, मेलाजात्रा र संस्कार	
एकाइ : तीन	स्थानीय धार्मिक, ऐतिहासिक र पर्यटकीय स्थल	
एकाइ : चार	स्थानीय प्राकृतिक स्रोत, वातावरण संरक्षण, पानी र सिंचाइ	
एकाइ : पाँच	स्थानीय पेसा, व्यवसाय, प्रविधि र उद्यम	
एकाइ : छ	स्थानीय खेलकुद र भोजन	
एकाइ : सात	सडक सुरक्षा र प्रकोप न्यूनीकरण	
एकाइ : आठ	स्थानीय सेवामूलक सङ्घसंस्था र समाजसेवी व्यक्ति	

एकाइ एक

विषय क्षेत्र: मनहरी गाउँपालिकाको परिचय

वार्षिक पाठ्यघण्टा : २०

यस एकाइमा गाउँपालिकाको भौगोलिक स्वरूपरुहरू चिनेर नाम बताउन र चार सिमानाको नाम र वडा सङ्ख्या बताउन सिकाइनेछ ।

(क) कक्षागत सिकाइ उपलब्धि

(अ) गाउँपालिकाको भौगोलिक स्वरूपहरू चिनेर नाम बताउन

(आ) गाउँपालिकाको चार सिमानाको नाम र वडा संख्या बताउन

(ख). विषयवस्तु

(अ) मनहरी गाउँपालिका

मनहरी गाउँपालिका नेपालको बागमती प्रदेश अन्तर्गत मकवानपुर जिल्लामा पर्दछ । यस गाउँपालिकाका १९९.५२ वर्ग.कि.मी. क्षेत्रफल रहेको छ । यस गाउँपालिकाको पूर्वमा हेटौँडा उ.म.न.पा. र राक्सिराङ गाउँपालिका, पश्चिममा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज, उत्तरमा राक्सिराङ गाउँपालिका र दक्षिणमा पर्सा जिल्ला पर्दछ । यस गाउँपालिका समुद्र सतहबाट ३९० मिटरदेखि ७६० मिटर सम्मको उचाइमा रहेको छ । यहाँको धेरैजसो भूभाग समथर र केही अग्ला होचा डाँडा, भिराला पाखा पनि रहेका छन् । यहाँ राप्ती खोला मुख्य र अन्य सहायक खोला खोल्सीहरू मसिने खोला, ट्वाङ्ग्रा खोला, ठाडो खोला, मनहरी खोला, लोथर खोला, चौरा खोलालगायत अन्य धेरै ससाना खहरे र खोल्साहरू रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको सबैभन्दा अग्लो ठाउँ रूपाचुरी, फरिवाङ र देवकोट हो । यसैगरी लोथर, सुनाचुरी, नयाँबस्ती, प्रतापुर र रमौली यस गाउँपालिकाको होचो स्थानमा रहेका छन् । धेरैजसो समथर रहेको भूभागमा मुख्य खोला र सहायक खोलाबाट सिँचाइ सुविधा पुगेकाले त्यस्ता स्थानमा मुख्यतया धान, मकै, गहुँ र विभिन्न तरकारी बालीको उत्पादन हुने गरको छ । त्यस्तै गरी अलि उचाइमा रहेका भिराला र टार जमिनमा मौसमअनुसारका गेडागुडी, फलफुल, तरकारी र अन्न फल्ने बारी छन् । गाउँपालिकामा रहेको अग्निहोत्र आश्रम, सौरहाको रूपमा विकास हुँदै गरेको रमौली प्रतापुर, शहिद स्मृति पार्क, सिद्धकाली देवीथानलगायत विभिन्न ऐतिहासिक, प्राकृतिक, धार्मिक, साँस्कृतिक एवं पुरातात्विक महत्त्वका स्थलहरू रहेका छन् ।

(आ) गाउँपालिकाको चार सिमाना, वडा सङ्ख्याहरू र केन्द्रहरू

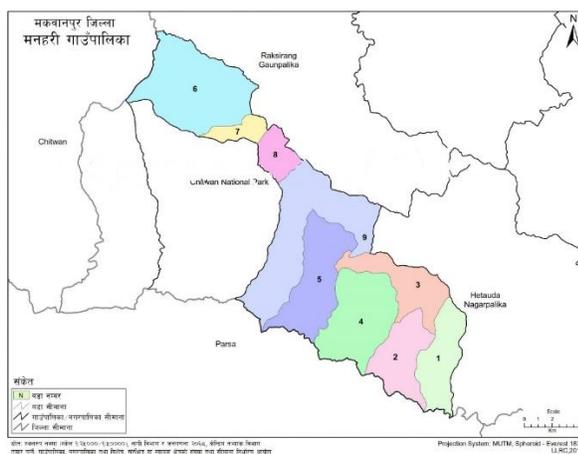
मनहरी गाउँपालिकाको वडा विभाजन

कायम गरिएका वडा न.	समावेश भएका साविक गाविसहरू	समावेश भएका वडा न.	केन्द्र
१	हाँडीखोला	१ र २	चकरी
२	हाँडीखोला	४	भुन्द्रुङ टाँडी
३	हाँडीखोला	३, ५ र ६	हाँडीखोला
४	हाँडीखोला	७	मसिने

५	हाँडीखोला	८ र ९	वसन्तपुर
६	मनहरी	१ र ५	सुनाचुरी
७	मनहरी	३ र ६	विजौना
८	मनहरी	४ र ९	सिम्पानी
९	मनहरी	७ र ८	ज्यामिरे

(ग) सम्भावित शिक्षण सिकाइ सामग्री

- गाउँपालिकाको नक्सा

- गाउँपालिकाको भौगोलिक परिचयसम्बन्धी लेख, रचना
- मैदान, समथर, खोंच बुझाउने भिडियो, दृष्य सामग्री आदि ।

(घ) सम्भावित सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया

(अ) विद्यालय रहेको ठाउँ र त्यहाँबाट देखिने वरिपरिको क्षेत्र देखाई उक्त ठाउँ सम्म, भिरालो, गहिरो खेत, जङ्गल कस्तो छ प्रश्नोत्तर गर्दै स्पष्ट पारिदिने ।

गाउँपालिका क्षेत्रको उचाइ, हावापानीबारे बताइदिने । जस्तै: यो गाउँपालिकाको क्षेत्र करीव ३९० मिटरको उचाइदेखि ७६० मिटरको उचाइसम्म फैलिएको छ ।

(आ) गाउँपालिकाको चित्र देखाई त्यसका वडा सङ्ख्याहरू, गाउँपालिकाको केन्द्र र गाउँपालिकाको चार सिमानाका ठाउँहरूको नाम बताइदिने । जस्तै: जम्मा नौ ओटा वडामा विभाजन भएको छ ।

(इ) गाउँपालिकाको परिचयसम्बन्धी भिडियो वा वृत्तचित्र देखाउने वा स्थानीय जानकारसँग अन्तरक्रिया गराउने ।

(ड) सम्भावित सिकाइ मूल्याङ्कन(सिकाइका लागि मूल्याङ्कन)

- फोटो देखाई समथर, भिरालो, हिमाल, खोंच चिन्न लगाउने ।

- घर तथा विद्यालय नजिकको बाटाका नाम र तिनीहरूले कहाँ जोड्छन् सोध्ने ।

तलका प्रश्नहरू सोधी विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गर्नुहोस् :

(अ) तपाईंको विद्यालय कति नम्बर वडामा पर्छ ?

(आ) तपाईं बसेको ठाउँको वरिपरिको भौगोलिक स्वरूप कस्तो छ ? तलको दिइएका मध्ये ठीक उत्तरमा रेजा चिनो लगाउनुहोस् ।

(अ) अग्लो

(आ) होचो

(इ) सम्म

(ई) भिरालो

कक्षा सहभागिता, लिखित तथा मौखिक कार्य, परियोजना तथा प्रयोगात्मक कार्य, अवलोकन, विद्यार्थीका कार्यको प्रदर्शन, घटनावृत्त अभिलेख, छोटो परीक्षा, स्व र सहपाठी मूल्याङ्कन, अभिभावकको प्रतिक्रिया आदिका माध्यमले विद्यार्थीहरूको मूल्याङ्कन गर्नुहोस् ।

एकाइ २

विषय क्षेत्र: स्थानीय जातजाति, भाषा, वेशभूषा, चाडपर्व, मेलाजात्रा र संस्कार
वार्षिक पाठ्यघण्टा : २५

यस एकाइमा मनहरी गाउँपालिकाका जातजातिले बोल्ने भाषा र लगाउने वेशभूषा पहिचान गर्न र मनाइने चाडपर्वहरू र लाग्ने मेलाजात्राहरूको नाम बताउन विद्यार्थीहरूलाई सिकाउनुपर्छ ।

(क) कक्षागत सिकाइ उपलब्धि

(अ) स्थानीय जातजातिले बोल्ने भाषा र लगाउने वेशभूषा पहिचान गरी बताउन

(आ) स्थानीय क्षेत्रमा मनाइने चाडपर्वहरू र लाग्ने मेलाजात्राहरूको नाम बताउन

(ख) विषयवस्तु

मनहरी गाउँपालिकामा तामाङ, चेपाङ, गुरुङ, मगर, बोटे, माभी, नेवार, दनुवार, राई, ठकुरी, ब्राम्हण, क्षेत्री, परियार, विश्वकर्मा आदि बसोबास गर्छन् । यहाँ लोपोन्मुख जाति बनकरिया पनि छन् । उनीहरूले बोल्ने भाषा र लगाउने वेशभूषाहरू फरकफरक छन् ।

मनहरी गाउँपालिकामा दशैं, तिहार, माघे सङ्क्रान्ति, ल्होसार, तिज, एकादशी, बुद्ध जयन्ती, फागु पूर्णिमा, जनै पुर्णिमा, नुवागी, क्रिसमस, इद आदि चाडपर्वहरू मनाइन्छन् । एकादशी मेला, फागु पूर्णिमा जात्रा, सिद्धनाथ जात्रा, धनेश्वर मेला, पञ्चकन्या जात्रा, कोटेश्वर महादेव जात्रा, चुरिया माई मेला, बुढो महादेव थान मेला, कालिका थानमा लाग्ने मेलाजात्राहरू हुन् । यी मेलाजात्राहरूमा सबैजना भेला भई रमाइलो गर्छन् ।

(ग). शिक्षण सिकाइ सामग्री

- विभिन्न स्थानीय जातजातिको सूची
- विभिन्न जातजातिको भाषा, वेशभूषासम्बन्धी भिडियो, पम्पलेट, ब्रोसर आदि
- स्थानीय तामाङ, चेपाङ, भाषाको लिपिसम्बन्धी लेख, रचना, ब्रोसर आदि
- स्थानीय क्षेत्रमा मनाइने चाडपर्वहरू र लाग्ने मेलाजात्राहरूसम्बन्धी लेख, रचना, ब्रोसर आदि

(घ) सम्भावित सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया

- स्थानीय जातजातिको नाम र उनीहरूले बोल्ने आफ्नो भाषाको चार्ट प्रस्तुत गर्ने ।
जस्तै: तामाङ भाषा, मगर भाषा, नेवारी/नेपाल भाषा, नेपाली भाषा आदि ।
- विभिन्न जातजातिको भाषा, वेशभूषा सम्बन्धी भिडियो प्रस्तुत गर्ने । जस्तै: तामाङ, चेपाङ, गुरुङ, मगर, बोटे, माभी, नेवार, दनुवार, राई, ठकुरी, ब्राम्हण, क्षेत्री, परियार, विश्वकर्मा आदि)

- स्थानीय कुनै घरको भ्रमण गरी उक्त घरका मानिसहरूले लगाउने परम्परागत वेशभूषाबारे जानकारी लिने सम्भव भएमा उक्त पोसाक अवलोकन समेत गर्ने । जस्तै: दौरा सुरुवाल, गुन्यु, चोलो, कछाड, टोपी, हाकु पटासी, पटुका आदि ।
- तामाड र चेपाड भाषामा केही आदरार्थी शब्दहरू बोल्न सिकाउने । जस्तै : स्युगो, बस्नुहोस् । : बुबा यहाँ बस्नुहोस् । तामाड भाषामा आपा चुरि स्युगो । चेपाड भाषामा बस्नुहोस् : च्युसा स्यौपाना । बुबा यहाँ बस्नुहोस् । बुबा याड् च्युसा स्यौपाना ।
- स्थानीय जातजातिहरूले मान्ने चाडपर्वहरूको सूची प्रस्तुत गर्ने । जस्तै: ल्होछार, बुद्ध जयन्ती, माघे सङ्क्रान्ति, जनै पूर्णिमा, नुवागी, क्रिसमस, इदलगायत, र तिनीहरूको महत्वसम्बन्धी छलफल गर्ने ।
- आफ्नो गाउँ तथा छिमेकी गाउँमा लाग्ने मेलाहरूको सूची र लाग्ने समयबारे बताइदिने । जस्तै: एकादशी मेला, फागु पूर्णिमा जात्रा, सिद्धनाथ जात्रा, धानेश्वर मेला, पञ्चकन्या जात्रा, कोटेश्वर महादेव जात्रा, चुरिया माई मेला, बुढो महादेव थान मेला, कालिका थान मेला आदि ।)

(ड) सम्भावित सिकाइ मूल्याङ्कन

तलका क्रियाकलाप गराई विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गर्नुहोस् :

- स्थानीय तामाड र नेपाली भाषामा आदरार्थी शब्दहरू प्रयोग गरी साथीलाई सम्बोधन गर्न लगाउने ।
जस्तै : नेपाली : तपाईंले खाना खानु भयो ?
नेपाली : राड्से सेवा सोल्जी ?
चेपाड : नाडइ आत्म जेसास्यावा ?
नेपाली : तपाईंको घर कहाँ हो ?
तामाड : राड्ला धीम खानाड ?
चेपाड : नाडको किम् गाहाड ?
नेपाली : तपाईं कहाँ जान लाग्नुभएको ?
तामाड : राड खानाड सेगे लास्युवा ?
चेपाड : नाड गाहाड आल्सा फाड्सास्यावो ?
नेपाली : घरमा को को हुनुहुन्छ ?
तामाड : धिम्री खाला खाला मुस्युवाम ?
चेपाड : किमहाड सुसु मुसास्याउना ?
नेपाली : घरमा आमा, बुबा, भाइ, बहिनी, बाजे र बज्यै हुनुहुन्छ ।
तामाड : धिम्री आपा, आमा, आले, आडा, मेमे, माम मुला ।
चेपाड : किमहाड आमा, आपा, हउ, हउद्याड, बाज्या र बज्यय् मुसास्याउना ।

नेपाली : तपाईंको नाम के हो ?

तामाङ्ग : राङ्गला मीन तिगा ?

चेपाङ्ग : नाङ्गको मथ्ङ्ग दोह ?

नेपाली : मेरो नाम राजन हो ।

तामाङ्ग : डाङ्गला मीन राजन हिन्ना ।

चेपाङ्ग : डाङ्गको मथ्ङ्ग राजन खेना ?

नेपाली : हस नमस्ते म लागे है त

तामाङ्ग : ल्हासो लाङ्ग डा निगे लाङ्ग ।

चेपाङ्ग : लङ्ग भोरलाङ्ग डा वाहालाङ्गदा लङ्ग ।

तलका प्रश्न सोधी विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गर्नुहोस् :

- तपाईंको गाउँघरमा बसोबास गर्ने मानिसहरूले कुन कुन भाषा बोल्छन् तिनको सूची बनाउनुहोस् ।
- तपाईंको गाउँघरमा मान्ने चाडपर्वहरूको सूची बनाउनुहोस् ।
- तपाईंको गाउँघरमा मान्ने चाडपर्वहरू मध्ये कुनै एक चाडपर्वमा गरिने क्रियाकलापहरूबारे लेख्नुहोस् ।

एकाइ ३

विषय क्षेत्र: स्थानीय धार्मिक, ऐतिहासिक र पर्यटकीय स्थल

वार्षिक कार्यघण्टा : २०

यस एकाइमा गाउँपालिका भित्रका ऐतिहासिक, धार्मिक र पर्यटकीय स्थलहरूको जानकारी विद्यार्थीहरूलाई दिनुपर्छ ।

(क) कक्षागत सिकाइ उपलब्धि

(अ) गाउँपालिका भित्रका ऐतिहासिक तथा धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन र कुनै दुईओटाको छोटो परिचयसहित महत्त्व बताउन

(आ) गाउँपालिका भित्रका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम र कुनै दुईओटाको छोटो परिचय दिन

(ख) विषयवस्तु

मनहरी गाउँपालिकामा ऐतिहासिक तथा धार्मिक स्थलहरू चुरियामाई, कालिका मन्दिर, सिद्धेश्वर, पञ्चकन्या मन्दिर, बुढो महादेव थान, मनकामना मन्दिर, ध्यान केन्द्र, अग्नि होम आश्रम, केदारेश्वर महादेव, मगर गुठी, रत्नलिङ्ग गुम्बा, पेमालिङ्ग गुम्बा, टासी छोइलिङ्ग गुम्बालगायतका विभिन्न गुम्बा तथा स्थानीय चर्चहरू, मस्जिद आदि छन् ।

यसैगरी यो गाउँपालिकामा पर्यटकीय स्थलहरू मोरङ्गे ताल, गणेश धारा, मनहरी पिस पार्क, रानी पोखरी, देवकोट भ्यू टावर, रमौली प्रतापुर, ट्रि हाउस, शहिद स्मृति पार्क भिमान, गोगनपानी भ्यू टावर, विक्रम पर्ता जडीबुटी उद्यान, चिसापानी पिकनिक स्पोर्ट, चिसापानी गोही संरक्षण क्षेत्र, ढाक्रे ढुङ्गा छन् ।

)

(ग). शिक्षण सिकाइ सामग्री

- स्थानीय धार्मिक, सांस्कृतिक, ऐतिहासिक ठाउँहरूको फोटो, त्यससम्बन्धी ब्रोसर
- श्रव्यदृष्य सामग्रीहरू, भिडियो, डकुमेन्ट्री आदि ।
- स्थानीय पर्यटकीय ठाउँहरूको फोटो, त्यससम्बन्धी ब्रोसर
- स्थानीय संस्कृतिविद् तथा इतिहासविद्

(घ) सम्भावित सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र भएका मठमन्दिर, गुम्बा, चर्च, मानेको फोटो देखाइ तिनीहरू नाम भन्न लगाउने र त्यसको के महत्त्व छ भन्ने बारेमा छलफल गर्ने । जस्तै: आदि ।

- चुरियामाई, कालिका मन्दिर, र रत्नलिङ्ग गुम्बा, फोटो सहित परिचय दिने वा सम्भव भएका उक्त ठाउँहरूको अवलोकन भ्रमण गराई तिनीहरूको परिचय र महत्त्वबारे वर्णन गर्ने ।
- विद्यालय नजिकको कुनै एक मठमन्दिर, गुम्बा, चर्च, पाटीपौवा वा पर्यटकीय क्षेत्रका अवलोकन भ्रमण गराई महत्त्व सहित परिचय दिने ।
- स्थानीय पर्यटकीय क्षेत्रहरूको नाम र चित्र सङ्कलन गरी प्रदर्शन गर्ने, ठाउँ चिनाइदिने र त्यसको स्थानीय स्तरमा के महत्त्व छ, स्थानीय समुदायले कसरी उपयोग गरिरहेको छ भन्ने बारेमा छलफल गरी निष्कर्ष दिने । जस्तै: मोरङ्गे ताल, गणेश धारा, मनहरी पिस पार्क, रानी पोखरी, देवकोट भ्यू टावर, रमौली प्रतापुर, ट्रि हाउस, शहिद स्मृति पार्क भिमान, गोगनपानी भ्यू टावर, विक्रम पर्ता जडीबुटी उद्यान, चिसापानी पिकनिक स्पोर्ट, चिसापानी गोही संरक्षण क्षेत्र, ढाक्रे ढुङ्गा आदि ।

- मोरङ्गे ताल, गणेश धारा, मनहरी पिस पार्कको फोटोसहित वा प्रत्यक्ष देखाई परिचय दिने ।
- विद्यालय नजिकको कुनै पर्यटकीय ठाउँको अवलोकन भ्रमण गराई त्यसको महत्त्वसहित छोटो परिचय दिने ।

जस्तै : मनहरी पिस पार्क

(अ) निर्माण स्थल :

(आ) निर्माण भएको वर्ष :

(इ) बस्ने ठाउँ :

(ई) खानेपानी सुविधा :

(उ) शौचालय :

(उः) अन्य

(ङ) सम्भावित सिकाइ मूल्याङ्कन

तलका प्रश्न सोधी विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गर्नुहोस् :

- तपाईंको घर वरपर रहेको मन्दिर तथा धार्मिक स्थलको नाम र महत्त्व लेख्नुहोस् ।
- विद्यालय नजिकको कुनै एक धार्मिक वा एतिहासिक स्थलको अवलोकन गरी छोटो परिचय दिनुहोस् ।

जस्तै : चुरियामाई, कालिका मन्दिर, र रत्नलिङ्ग गुम्बा

(अ) स्थल रहेको वडा नं. :

(आ) वरिपरि रहेका वस्तु :

(इ) खानेपानी सुविधा :

(ई) शौचालय :

एकाइ ४

विषय क्षेत्र: स्थानीय प्राकृतिक स्रोत, वातावरण संरक्षण, पानी र सिँचाइ

वार्षिक कार्यघण्टा : २५

यस एकाइमा स्थानीय ठाउँमा पाइने बोटविरुवाहरूको नाम बताउन, वर्गीकरण गर्ने, घरपालुवा जनावरहरू चिन्न, तिनको परिचय दिन, स्थानीय क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरूको नाम र उपयोगसम्बन्धी विषयवस्तुको जानकारी गराउनुपर्छ ।

(क) कक्षागत सिकाइ उपलब्धि

(अ) स्थानीय ठाउँमा पाइने बोटविरुवाहरूको नाम बताउन र वर्गीकरण गर्न

(आ) स्थानीय स्तरमा पालिने घरपालुवा जनावरहरू चिन्न र परिचय दिन

(इ) स्थानीय क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरूको नाम र उपयोग बताउन

(ख) विषयवस्तु

- स्थानीय ठाउँमा पाइने बोटविरुवाहरू र तिनीहरूको वर्गीकरण
- स्थानीयस्तरमा पालिने घरपालुवा जनावरहरू र तिनीहरूको परिचय -परेवा, हाँस, कुखुरा, टर्की, कुकुर, गाई, भैंसी, गोरु, बाखा, आदि)
- स्थानीय क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरूको नाम र तिनीहरूको उपयोग (मनहरी खोला, ठाडो खोला, चौरा खोला, राप्ति खोला, बाहुन्ने खोला, मोरोङ्गे ताल, लोथर, गोगनपानी, ज्यामिरे, कुवा, इनार, डिप बोरिड, धारा)

(ग). शिक्षण सिकाइ सामग्री

- विभिन्न प्रकारका बोटविरुवा हरूको नक्सा, चित्र
- स्थानीय क्षेत्रमा पाइने घरपालुवा र वन्यजन्तुहरू को परिचय सहित फोटो, सूची
- पानीका विभिन्न स्रोतहरूको चित्र, फोटो र महत्व,उपयोग सम्बन्धी चार्ट
- श्रव्यदृष्य सामग्रीहरू

(घ) सम्भावित सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया

- स्थानीय ठाउँमा पाइने विभिन्न बोटविरुवाहरूको सूची बनाई तिनीहरूलाई उपयोगका आधारमा विभिन्न प्रकारमा वर्गीकरण गरी चित्रसहित प्रस्तुत गर्ने । जस्तै: धान, मक, गहुँ: अन्नबाली, काफल, सुन्तला: फलफूल, रायो, फर्सी, भिन्डी तरकारी, सखरखण्ड तरुल, तोरी: तेल निकाल्ने बाली आदि ।
- विद्यालयको वरिपरि स्थलगत अध्ययन गराई त्यहाँ उपलब्ध विरुवाहरू देखाउने र तिनीहरूको वर्गीकरण गरी चिन्न लगाउने ।
- विद्यालय नजिकैको कुनै घर वा कृषि फर्ममा लगेर त्यहाँ भएका जीव जनावर तथा चराचुरुङ्गीहरू वा फोटो देखाई तिनीहरू चिन्न लगाउने र उक्त जीवजनावरहरूबाट हामीलाई

के फाइदा हुन्छ, हामीले के पाउँछौं भन्ने कुरा बताइदिने । जस्तै: कुखुराबाट अन्डा, मासु, गाईबाट मल तथा दुध, गोरु जोत्नको लागि राँगाबाट मासु र खेत जोत्न आदि ।

- विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो घर वा वरपर पालेका जनावरहरूको सूची बनाउन लगाई तिनीहरूबाट हामीले के के पाउँछौं प्रस्तुत गर्न लगाउने ।
- स्थानीय क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरूको सूची बनाई प्रस्तुत गर्ने ।
- विद्यालय तथा वरिपरीको क्षेत्रमा भएका विभिन्न पानीका स्रोतहरूको अवलोकन भ्रमण गराई तिनीहरूको उपयोगबारे प्रस्तुत गर्ने । जस्तै: खोलाबाट खेतबारीमा सिँचाइ गरिन्छ, बिजुली निकालिन्छ, धाराको पानी हामी दैनिक क्रियाकलापमा उपयोग गर्छौं, आदि ।
- हाम्रो दैनिक जीवनमा पानीको उपयोग र महत्त्वबारेमा सूची बनाई प्रस्तुत गर्ने ।

(ङ) सम्भावित सिकाइ मूल्याङ्कन

तलका क्रियाकलाप गराई विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गर्नुहोस् :

- आफ्नो विद्यालय र टोलमा पाइने बोटविरुवाहरूको नाम भन्न लगाउने र तिनीहरूको वर्गीकरण गर्न लगाउने ।
- चित्र देखाई विभिन्न विरुवाहरू चिन्न लगाउने ।
- आफ्नो घर वा नजिकको घरमा पालिएका जीवजनावरहरूको नाम लेख्न लगाउने ।
- विभिन्न जनावरहरूका फोटो देखाई तिनीहरूको उपयोगिताबारे सोध्ने ।
- कुनै एक पक्षी र एक जनावरको फाइदाहरूबारे सोध्ने ।
- कुनै एक घरपालुवा जनावरको चित्र बनाई प्रस्तुत गर्न लगाउने ।
- स्थानीय क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरूको सूची बनाई उपयोग कहाँ के मा भइरहेको छ भन्न वा लेख्न लगाउने ।
- फोटोमार्फत बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू गर्ने ।

एकाइ ५

विषय क्षेत्र: स्थानीय पेसा, व्यवसाय, प्रविधि र उद्यम वार्षिक कार्यघण्टा : २५

यस एकाइमा मुख्यतया मनहरी गाउँपालिका भित्र बसोबास गर्ने मानिसहरूले जिविकोपार्जनका लागि गर्दै आएका कृषि, पशुपालन, मजदुरी, शिक्षण, व्यापार, घरेलु उद्योग तथा हस्तकला, सरकारी तथा निजी सेवाको सामान्य परिचय र स्थानीय पेसा व्यवसायमा प्रयोग हुने सामग्री तथा प्रविधिहरूको उपयोग गर्ने तरिका सिकाउनुपर्छ ।

(क) कक्षागत सिकाइ उपलब्धि

- स्थानीय कृषि उत्पादन-अन्नबाली, फलफूल, पशुपालन, माछापालन, तरकारी खेती, जडीबुटी खेतीको सूची बनाउन र परिचय दिन
 - स्थानीय क्षेत्रमा कृषि र पशुपालन कार्यमा उपयोग हुने परम्परागत सामग्रीहरूको परिचय
- (ख) विषयवस्तु

- स्थानीय स्तरमा उत्पादित कृषिजन्य वस्तुहरूको सूची बनाइ फोटो सहित सूची प्रस्तुत गर्ने । जस्तै: साग, बन्दा, मुला, गाजर, काउली, काँक्रो, धान, मकै, गहुँ, दुध, दही, घिउ, अन्डा, माछा, मासु, फूलहरू आदि ।
- कृषिजन्य वस्तुहरूको उत्पादनका आधारमा वर्गीकरण गर्न सिकाउने वा कुन वस्तु कहाँबाट उत्पादन हुन्छ भन्ने कुरा बताइदिने । जस्तै, अन्नबाली : धान, चामल, मकै, दालबाली : मुसुरो साग, भन्टा, सिमी, बोडी तरकारी, दुध, माछामासु, पशुपालन, सुन्तला भोगटे फलफूल, सयपत्री फूल, सुर्यमुखी, तोरी तेल आदि ।
- विद्यालय नजिकको बजार वा कृषि उत्पादन केन्द्रको अवलोकन भ्रमण गराई त्यहाँ उत्पादित वस्तुहरूको वर्गीकरण गर्न सिकाउन ।

- पशुपालन गर्दा आवश्यक पर्ने विभिन्न सामग्रीहरूको फोटो वा चित्र प्रस्तुत गर्ने । जस्तै: हँसिया, खुकुरी, डोरी, दाम्लो, नाम्लो, दुध दुहुने बाल्टी, मोही पार्ने ठेकी आदि ।
- स्थानीय पशुपालन फर्म वा पशुपालककोमा लगेर प्रत्यक्ष सामग्रीहरू देखाउने ।

(ग). शिक्षण सिकाइ सामग्री

- स्थानीय क्षेत्रमा उत्पादन हुने बालीहरूको सूची, फोटो, चित्र
- पशुपालनमा उपयोग हुने विभिन्न सामग्रीहरूको चित्र र श्रव्यदृष्य सामग्री

(घ) सम्भावित सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया

- स्थानीयस्तरमा उत्पादित कृषिजन्य वस्तुहरू ल्याई प्रदर्शन गर्ने वा फोटा देखाउने । जस्तै: सागसब्जी, फलफूल धान, मकै, आदि ।
- विद्यालय परिसर वा नजिकको तरकारी खेती वा अन्य कुनै खेती भएको क्षेत्रमा अवलोकन भ्रमण गराइ त्यहाँ उत्पादन हुने वस्तुहरूको नामसहित चिनाइदिने ।
- स्थानीय ठाउँमा मानिसहरूले परावूर्व कालदेखि कृषि कार्यमा उपयोग गर्दै आएका विभिन्न घरायसीसामग्रीहरूको चित्र प्रस्तुत गर्ने र चिनाइदिने । (हलो, जुवा, कोदालो, कुटो, हँसिया, डोको, नाम्लो, मान्द्रो, भकारी आदि) उक्त औजारहरूको उपयोगबारे चित्रसहित बताइदिने ।

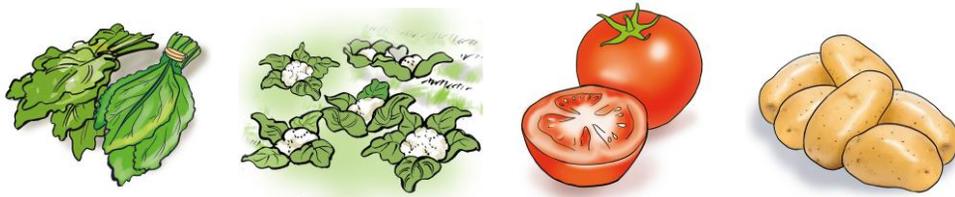
(ङ) सम्भावित सिकाइ मूल्याङ्कन

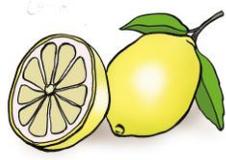
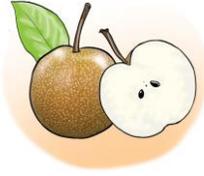
तलका प्रश्नहरू सोधी विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गर्नुहोस् :

(अ) तपाईंको गाउँघर तथा वस्ती वरिपरि उत्पादन हुने कृषि उत्पादनहरूको सूची बनाउनुहोस् ।

(आ) कृषि उपजहरूको वर्गीकरण गर्नुहोस् :

रायोको साग, मकै, नासपाती, आलु, गहुँ, कागती, धान, काउली, कटहर, मेवा, गोलभेंडाको चित्र

- गाईपालन गर्दा चाहिने कुनै एउटा सामानको चित्र बनाई आफूलाई मनपर्ने रङ लगाउनुहोस् ।
- तपाईंको घरमा पहिलेदेखि प्रयोग भएका सामग्रीहरूको सूची तयार गर्नुहोस् ।

एकाइ ६

विषय क्षेत्र: स्थानीय खेलकुद र भोजन
वार्षिक कार्यघण्टा : २०

यस एकाइमा स्थानीय स्तरमा खेलिने खेलहरू जस्तै: रुमाल लुकाइ, डन्डीबियो, लक्कुठाल, जोडी लखेटाइ आदि जस्ता खेलहरूका स्थानीय ठाउँअनुसारका नियम र खेल्ने तरिका सिकाउनुपर्छ । साथै स्थानीय क्षेत्रमा खाइने खानाहरूका नाम, तिनीहरूको सामान्य परिचय समेत सिकाउनुपर्छ ।

(क) कक्षागत सिकाइ उपलब्धि

- स्थानीय स्तरमा खेलिने खेलहरूको परिचय दिन र अभ्यास गर्न
- स्थानीय क्षेत्रमा खाइने खानाहरूका परिकारहरूको नाम बताउन र सामान्य परिचय दिन

(ख) विषयवस्तु

- स्थानीय स्तरमा खेलिने खेलहरूको परिचय (डन्डीबियो, रुमाल लुकाइ छोटो दौड),

(अ) डन्डीबियो

डन्डीबियो नेपालको ग्रामीण क्षेत्रमा खेल्दै आएको एक खेल हो । यसमा करिब दुई फिट लामो काठको डन्डी र करिब ६ इन्च लामो काठकै छोटो बियो प्रयोग गरिन्छ । डन्डीको एकतिरको छेउ छड्के बनाइएको हुन्छ भने बियोको दुवैतिरको छेउ छड्के वा तिखो बनाइएको हुन्छ । डन्डीबियो खेल सुरुमा बियोलाई जमिनमा बनाइएको करिब चार इन्च लामो र दुई इन्च गहिरो खाल्टो (खोपी)मा तेर्सो पारेर राखिन्छ । डन्डीबियोमा खेलाडी सङ्ख्या तथा खेल मैदानको आकार निर्धारण गरिएको हुँदैन । यसरी खेल्दा खोपीदेखि बियोको अन्तिम स्थानको दूरी नाप्न आठ एकाइ भएको गणना प्रयोग गरिन्छ ।

रुमाल लुकाइ

रुमाल लुकाइ खेल अहिले पनि कताकतै कार्यक्रमहरूमा खेल्ने गरिन्छ । यसमा गोलो घेरामा प्रतिस्पर्धीहरूलाई राखिन्छ । जसको पछि एउटा व्यक्तिले रुमाल राखेर हिंडेको हुन्छ । रुमाल राख्ने व्यक्तिले सबैलाई परिक्रमा गर्नुपूर्व नै आफ्नो पछि रुमाल राखेको पत्ता लगाउनुपर्ने हुन्छ । अन्यथा रुमाल राख्ने मान्छेले त्यही रुमालले पिट्दै लखेट्छन् । त्यसपछि रुमाल पछि राखेका व्यक्ति 'डुम' बन्छन् र अर्को व्यक्तिको पछि रुमाल राख्न जान्छन् ।

लक्कुढाल

लक्कुढाल खेल पनि रोचक परम्परागत खेल हो । यसको नाम ठाउँ अनुसार फरक भएपनि खेलको तरिका उस्तै हो । जसमा ५/६ वटा ढुङ्गालाई खातखात बनाएर राखिन्छ । त्यसलाई निश्चित दूरीबाट बलले हिकार्एर ढालिन्छ । त्यो ढलेको ढुङ्गालाई ढाल्ने व्यक्तिले मिलाउनुपर्छ । विपक्षीहरुले लक्कु ढाल्नेलाई बलले हान्छन् । बल जहाँ पुगेको छ, त्यहीँबाट बलले हिकार्उनुपर्छ ।

ढलेको ढुङ्गा मिलाउनुभन्दा पहिले बलले लाग्यो भने ऊ खेलबाट बाहिरिन्छ । तर ढुङ्गा खातखात लगाउनुपूर्व बलले लागेन भने लक्कु ढाल्नेको जित हुन्छ ।

भाले जुधाइ

भाले जुधाइ खेल पनि दुई वा सोभन्दा बढीमा खेल्ने एकप्रकारको खेल हो । जसमा एउटा खुट्टालाई माथि उठाएर हातले समात्ने गरिन्छ । त्यस्तो अवस्थामा एउटा खुट्टा मात्रै टेकेर खेल्नुपर्ने भएकोले धेरैवेर टिक्न गाह्रो हुन्छ । सबैलाई लडाएर जो अन्तिमसम्म टिक्छ उसैले खेल जित्छ ।

- स्थानीय क्षेत्रमा खाइने खानाहरूका परिकारहरूको नाम र सामान्य परिचय (ढिँडो, दालभात, रोटी, मकै, भटमास, सागपात, तरुल, माछामासु आदि)

(ग) शिक्षण सिकाइ सामग्री

- स्थानीय क्षेत्रमा खेलिने विभिन्न खेलहरूको सूची, ब्रोसर, फोटो
- खेल खेल्ने तरिकाबारे जानकारी चार्ट वा श्रव्यदृष्य सामग्री
- स्थानीय क्षेत्रमा खाइने खानाहरूको सूची, पोस्टर, ब्रोसर, लेख आदि

(घ) सम्भावित सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया

- स्थानीय क्षेत्रमा खेलिने विभिन्न खेलहरूको सूची बनाई प्रस्तुत गर्ने । जस्तै: रुमाल लुकाइ, छोटो दौड, कवड्डी, चुङ्गी, उन्डीवियो, गट्टी, बाघचाल, भालेजुधाइ, आदि ।

- स्थानीय क्षेत्रमा खाइने खानाहरूका परिकारहरूको सूची बनाई प्रस्तुत गर्ने । जस्तै: ढिँडो, दालभात, रोटी, मकै, भटमास, सागपात, माछामासु आदि ।
- ढिँडो, दालभात, रोटी, मकै, भटमास, सागपात, माछामासु आदि खानाहरूको परिचय दिने । जस्तै: ढिँडो के बाट बनाइन्छ, कसरी बनाइन्छ, भन्नेबारेमा बताउने, कुनै भिडियो भए देखाउने वा ढिँडो पकाएको प्रत्यक्ष देखाउने ।

(ड) सम्भावित सिकाइ मूल्याङ्कन

- रुमाल लुकाइ खेल्ने तरिकाबारे वर्णन गर्न लगाउने र खेलको अभ्यास गराई उनीहरूको मूल्याङ्कन गर्ने ।

तलका प्रश्न सोधी विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गर्नुहोस् :

- आफ्नो विद्यालय तथा गाउँघरमा खेल्ने खेलहरूको सूची बनाउनुहोस् ।
- घरमा बाआमालाई सोधी स्थानीय परम्परागत खानाहरूको सूची बनाउनुहोस् ।
- भटमासको कुन कुन परिकार बनाएर खान सकिन्छ ? भन्नुहोस् ।
- भात पकाउन आवश्यक सामानाहरूको सूची बनाउनुहोस् ।

एकाइ ७

विषय क्षेत्र : सडक सुरक्षा र प्रकोप न्यूनीकरण

वार्षिक कार्यघण्टा : १०

यो एकाइमा प्राकृतिक तथा मानवीय कारणबाट आउन सक्ने विपत्हरूको परिचय जस्तै: हावाहुरी, आगलागी, सडक दुर्घटना, बाढी, पहिरो, भूकम्प लगायतको असरहरूको जानकारी गराउनुपर्छ ।

(क) कक्षागत सिकाइ उपलब्धि

प्राकृतिक प्रकोप र मानवीय कारणले आउनसक्ने विपत्हरूको पहिचान गरी नाम बताउन

(ख) विषयवस्तु

स्थानीय क्षेत्रमा प्राकृतिक तथा मानवीय कारणबाट आउन सक्ने विपत्हरूको परिचय जस्तै: हावाहुरी, आगलागी, सडक दुर्घटना, बाढी, पहिरो, भूकम्प लगायतको असरहरू

आगलागीका कारण

- क) बालबालिकाले भेट्ने ठाउँमा सलाई, लाइटर राख्नु
- ख) समय - समयमा विद्युतीय सामग्रीको अवस्था जाँच नगर्नु
- ग) अति प्रज्वलन पदार्थलाई आगोबाट टाढा नराख्नु
- घ) काम सकिएपछि ग्यास सिलिन्डर बन्द नगर्नु, दादि ।

सवारी दुर्घटनाका कारणहरू

- सडकमा पूर्वाधारको अभाव हुनु
- सडकको संरचना कमजोर हुनु
- सवारी साधनको अवस्था कमजोर हुनु
- सवारी चालकको लापरवाही
- सडक प्रयोगकर्ताको लापरवाही
- ट्राफिकसम्बन्धी नियम कानूनको पालना नगर्नु ।

वाटो काट्ने बटुवा, जनावरहरू र सवारी साधनमा यात्रा गर्ने यात्रु पनि दुर्घटनाको कारण बन्न पुगेका छन् । स्थानीय तहको सडकको संरचना एकदमै धराप हुनु, अधिकांश सडक उकालो ओरालो, साँघुरो घुम्ती, खाल्डाखुल्डी र साँघुरा हुनु आदि ।

(ग). शिक्षण सिकाइ सामग्री

- प्रकोप, विपद तथा दुर्घटना सम्बन्धी फोटो, चित्रहरू
- प्रकोप विपदसँग श्रव्य दृश्य सामग्री

(घ) सम्भावित सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया

- विद्यालय नजिकको खोला तथा सडकहरूको भ्रमण गराइ त्यहाँ देखिएका प्रकोपहरूको सूची बनाउन लगाइ प्रस्तुत गर्ने । जस्तै: खोला किनारमा बाढी, पहिरो, सडक छेउमा पहिरो, वनका आगलागी, भूकम्पले भत्काएका संरचना, सडक भत्केको, हावाहुरीले छानोहरू बिगारेको आदि ।
- विभिन्न प्रकारका प्रकोपजन्य फोटा देखाई त्यसको असर र कारणबारे बताइदिने । जस्तै :

प्रकोप सम्बन्धी भिडियो र त्यसबाट सुरक्षित रहने उपायहरू सिकाउने ।

(ड) सम्भावित सिकाइ मूल्याङ्कन

तलका क्रियाकलाप गराई विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गर्नुहोस् :

- आफ्नो घर टोलको वरिपरि भएका प्रकोपहरूको सूची बनाउनुहोस् ।
- तलका प्रकोपहरूको पहिचान गर्नुहोस् ।

- पहिरो जान सक्ने कारणबारे प्रश्नोत्तर गर्ने ।

विषय क्षेत्र : स्थानीय सेवामूलक सङ्घसंस्था र समाजसेवी व्यक्ति
वार्षिक कार्यघण्टा : १०

यस एकाइमा गाउँपालिका भित्र भएका विभिन्न सेवामूलक सङ्घसंस्थाहरूको नाम बताउन ती संस्थाले गर्ने कामको परिचय दिन सक्षम बनाउनुपर्छ ।

(क) कक्षागत सिकाइ उपलब्धि

(अ) गाउँपालिका भित्र भएका विभिन्न सेवामूलक सङ्घसंस्थाहरूको नाम बताउन

(आ) संस्थाले गर्ने कामको परिचय दिन

(ख) विषयवस्तु

गाउँपालिकाभित्र भएका विभिन्न सेवामूलक सङ्घसंस्थाहरूको सूची र परिचय(विद्यालय, आमा समूह, प्रहरी चौकी, स्वास्थ्य चौकी, हुलाक, बैङ्क, सहकारी संस्था, सामुदायिक वन समूह, बाल क्लब, युवा क्लब, टोल विकास समिति आदि ।

(ग). शिक्षण सिकाइ सामग्री

- गाउँपालिकाभित्र भएका सेवामूलक संस्थाहरूको सूची, चित्र, फोटो, चार्ट, ब्रोसर, पम्प्लेट
- स्थानीय क्लब, आमा समूह, स्वास्थ्य चौकीले दिन सेवा वा गर्ने कार्यहरूको सूची

(घ) सम्भावित सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया

- स्थानीय क्षेत्रमा विभिन्न सेवामूलक सङ्घसंस्थाहरूको सूची बनाई चित्रसहित प्रस्तुत गर्ने ।
जस्तै: विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी, प्रहरी चौकी, आमा समूह, सहकारी संस्था आदि ।
- स्वास्थ्य चौकी, स्थानीय युवा क्लब तथा स्थानीय आमा समूह वा महिला समूहले समाजमा गर्ने वा गरेका राम्रा कार्यहरूको खोजी गरी प्रस्तुत गर्ने ।
जस्तै: स्वास्थ्य चौकीले हामीलाई स्वास्थ्य सेवा दिन्छ । स्थानीय युवा क्लबले खेलकुद प्रतियोगिताको आयोजना गर्छ । महिला समूहले गाउँमा रक्सी खाने, जुवातास खेल्ने कार्य रोक्न मदत गर्छ । विद्यालयमा हामी पढ्छौं र खेल्छौं, आदि ।

(ङ) सम्भावित सिकाइ मूल्याङ्कन

तलका प्रश्न सोधी विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गर्नुहोस् :

- आफ्नो घर तथा विद्यालय नजिक भएका सेवामूलक संस्थाहरूको नामको सूची बनाउनुहोस् ।

- स्थानीय आमा समूह र स्वास्थ्य चौकीबाट हामीले के के सुविधा पाउँछौं, लेख्नुहोस् ।
- विद्यालयबाट हामीले के के सुविधाहरू पाउँछौं ? लेख्नुहोस् ।